

กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ กรณีศึกษาเรื่อง เรื่องของจัน ดารา แต่งโดย อุษณา เพลิงธรรม¹

Strategies for Translating Thai Cultural Terms into English:

A Case Study of Utsana Phleungtham's 'the Story of Jan Dara'

วราพัชร ซาลีกุล²

สาธิต เสกขุนทด ณ ถลาง³

Received 25 Oct 2018

Revised 23 Jan 2019

Published 30 Jan 2019

บทคัดย่อ

บทความเรื่องกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ กรณีศึกษาเรื่อง เรื่องของจัน ดารา แต่งโดย อุษณา เพลิงธรรม มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษากลวิธีทั้งหมดที่ผู้แปลใช้ในการแปลคำทางวัฒนธรรม 2) ศึกษากลวิธีที่ใช้ในการแปลคำทางวัฒนธรรมแต่ละประเภท ผู้วิจัยจำแนกคำทางวัฒนธรรมที่พบในนวนิยายจำนวน 247 คำ เป็น 5 ประเภทตามเกณฑ์ที่เสนอโดยไนด้า (1964) ได้แก่ คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศ 3 คำ คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ 28 คำ คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม 65 คำ คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา 45 คำ และคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษา 106 คำ และศึกษากลวิธีการแปลที่ผู้แปลใช้ตามแนวความคิดที่เสนอโดยนิวมาร์ก (1995) 8 กลวิธี 1) กลวิธีการแปลโดยใช้คำยืม 2) กลวิธีการแปลตรงตัว 3) กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ 4) กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง 5) กลวิธีการแปลโดยการใช้อรรถาธิบาย 6) กลวิธีการแปลโดยการแทนที่ด้วยสิ่งที่มีในวัฒนธรรมปลายทาง 7) กลวิธีการแปลโดยการอธิบายความ 8) กลวิธีการแปลโดยการละ รวมถึงกลวิธีที่ใช้กับคำทางวัฒนธรรมประเภทต่างๆ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า คำบางประเภทมีการใช้กลวิธีที่ชัดเจน แต่คำบางประเภทไม่มีหลักเกณฑ์การใช้กลวิธีที่แน่ชัดเท่าใดนัก

คำสำคัญ คำทางวัฒนธรรม การแปลคำทางวัฒนธรรม กลวิธีการแปล

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่อง กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ กรณีศึกษาเรื่อง เรื่องของจันดารา แต่งโดยอุษณาเพลิงธรรม

² มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Warapad.c@arts.tu.ac.th

³ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Sanooch.nathalang@gmail.com

Abstract

This study investigates the translation of Thai cultural words into English in “The Story of Jan Dara” by Utsana Plengtham. The main objectives of the study are to identify 1) translation methods used in the translation of all the cultural words in question and 2) the methods used for each category of cultural words. There were 247 cultural words identified in the novel for the purposes of this study. Based on Nida’s (1964) five categories of cultural words, there were 3 words on ecology, 28 words on material culture, 65 words on social culture, 45 words on religious culture and 106 words on linguistic culture. Newmark’s (1995) 8 translation methods were then investigated, namely, 1) transference, 2) literal translation, 3) classifiers, 4) neutralization, 5) accepted standard translation, 6) cultural equivalent, 7) paraphrasing and 8) deletion. In particular, the study explores the extent to which these methods were used in each cultural word category. The results reveal that some categories of cultural words highly favour certain translation methods while in other cases, such preferences are less clear.

Keyword: Cultural reference, Translating cultural words, Strategies

1. บทนำ

ในกระบวนการแปล ปัญหาหนึ่งของผู้แปลมักประสบคือปัญหาในการแปลข้ามวัฒนธรรม สาเหตุคือวัฒนธรรมของไทยและวัฒนธรรมของตะวันตกค่อนข้างแตกต่างกัน แม้หากมีสิ่งใกล้เคียงกันก็ไม่สามารถแทนที่กันได้อย่างสมบูรณ์ทุกประการ ดังที่สุพรรณิ ปิ่นมณี (2552, น.297) กล่าวว่า

“ปัญหาที่หนักที่สุดสำหรับผู้แปล คือ การแปลสิ่งที่ไม่เป็นที่รู้จักหรือปรากฏในวัฒนธรรมของภาษาแปล เมื่อวัตถุสิ่งของหรือกิจกรรมใดๆไม่เป็นที่รู้จักหรือไม่เคยมีปรากฏในวัฒนธรรมของภาษารับสารใดๆ ก็มักจะไม่มีคำที่ใช้เรียกหรือวลีที่ใช้แสดงความหมายนั้นในภาษานั้นๆ เมื่อทำงานแปล ผู้แปลนั้นไม่เพียงแต่จะต้องพิจารณาเทียบเคียงระหว่างภาษาต้นฉบับหรือภาษาส่งสาร และภาษาปลายทางหรือภาษารับสารเท่านั้น แต่ยังคงต้องพิจารณาวัฒนธรรมของทั้งสองภาษาอีกด้วยเหตุที่ไม่มีสิ่งนั้นๆ และคำแสดงความหมายนั้นๆ ในอีกภาษาหนึ่งก็อาจเนื่องมาจากความแตกต่างประเพณี ขนบธรรมเนียม ทางสภาพภูมิศาสตร์ ปรัชญาและความเชื่อ วิถีชีวิต และอื่นๆ”

ซึ่งสอดคล้องกับ Larson (อ้างถึงใน สตรีรัตน์ ไกรอ่อน, 2556, น. 3) ที่กล่าวว่า เมื่อทำงานแปลผู้แปลไม่เพียงแต่จะต้องเทียบเคียงระหว่างภาษาต้นฉบับหรือภาษาส่งสาร และภาษาแปลหรือภาษารับสารเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาวัฒนธรรมของทั้งสองภาษาอีกด้วย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ โดยเลือกศึกษานวนิยายเรื่อง เรื่องของจัน ดารา แต่งโดย อุษณา เพลิงธรรม “เจ้าตำรับนวนิยายเชิงสังวาส” ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ปี พ.ศ. 2507

ความสนใจที่จะศึกษานวนิยายเรื่องนี้เกิดจากเนื้อหาของเรื่องที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมในช่วงนั้น โดยถ่ายทอดผ่านตัวละคร หญิงสาวที่ได้รับอิทธิพลเรื่องวัฒนธรรมสมัยใหม่ คุณบุญเลื่องถูกศิวิไลซ์เซชั่นเปลี่ยนให้กลายเป็นหญิงสมัยใหม่ในอุดมคติของชาติใหม่ยุคเปลี่ยนแปลง ตลอดจนมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศซึ่งเป็นเรื่องต้องห้ามในสมัยนั้น ดังที่ น.พ.นิกร ดุสิตสิน หัวหน้าโครงการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใจัน ดารา เป็นกระแจะสะท้อนสังคม ภาพยนตร์แสดงให้เห็นว่าเรื่องการเมืองมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องปกติ แต่สังคมไทยพยายามปกปิด แต่ปิดไม่มิด ทำให้เด็กซึ่งไม่รู้ว่า การมีเพศสัมพันธ์คืออะไรจึงลอกเลียนแบบในสิ่งที่ผิด

ฉะนั้น เมื่อนวนิยายเรื่องนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษโดยใช้ชื่อเรื่องว่า The Story of Jan Dara จึงทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีคุณค่าแก่การศึกษาคุณลักษณะที่ผู้แปลเลือกใช้ในการถ่ายทอดคำและประเด็นทางวัฒนธรรมต่าง ๆ

1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การศึกษาการศึกษากการแปลข้ามวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในบทบรรยายได้ภาพของภาพยนตร์ไทย โดย ศศิ เอาทารกุล ซึ่งผู้วิจัยศึกษาการแปลคำทางวัฒนธรรมจากภาพยนตร์ 4 เรื่อง คือ 5 แพร่ง น้องเมีย บ้านฉันทลกไว้ก่อน (พ่อสอนไว้) และกฤษณะรองปลัดชู ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้แปลใช้ทั้งสิ้น 7 กลวิธี อ้างอิงจากแนวคิดของโมนา เบเคอร์ คือ 1) การใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ 2) การใช้คำที่มีความหมายเจาะจงกว่าต้นฉบับ 3) การแทนที่ด้วยสิ่งที่มีในวัฒนธรรมเป้าหมาย 4) การอธิบายความ 5) การทับศัพท์ 6) การละไม่แปล และ 7) การแปลตรง มีการใช้ 2 กลวิธีควบคู่กันในการถ่ายทอด แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการสื่อสารนัยยะทางวัฒนธรรม บางกรณีพบว่านัยยะทางวัฒนธรรมของต้นฉบับถูกลดทอนลงไป เนื่องจากไม่สามารถหาคำแปลที่มีความหมายเทียบเคียงกับวัฒนธรรมตะวันตกได้

2. Cultural Word and Phrase Translation from Thai into English in Buddhist books: A Case Study of Vajiramedhi's work โดย Wimonwan Aungsuwan ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษากกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมในหนังสือธรรมะ 4 เล่ม คือ ธรรมะหลับสบาย สบตากับความตาย ธรรมะทอรั้ง และธรรมะสบายใจ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้แปลใช้ 6 กลวิธีในการแปล ดังนี้ 1) กลวิธีการแปลตรงตัว (literal

translation) 2) กลวิธีการแปลโดยการอธิบายความ (paraphrase) 3) การยืมคำ (loan words) 4) การแทนที่ (cultural substitution) 5) การแปลเสริม (addition) 6) การละ (omission)

3. Translation and Cultural Equivalence: A Study of Translation Losses in Arabic Literary Texts โดย Hanada Al-Masri ผู้วิจัยได้ศึกษากลวิธีการแปลที่ลดน้อยลงทางวัฒนธรรมของต้นฉบับ จากหนังสือเรื่อง Farahat's Republic, The Wallet, Abu Sayyid ผู้เขียนคือ Youssef Idris ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กลวิธีการแปลการแปลที่ลดน้อยลงวัฒนธรรมของต้นฉบับทั้ง 4 กลวิธี คือ กลวิธีการแปลตรงตัว (literal translation) กลวิธีการแปลโดยการแทนที่ (adaptation) กลวิธีการแปลโดยการละ (deletion) และ กลวิธีการแปลโดยการยืมคำเฉพาะเจาะจงกว่าต้นฉบับ (over familiarity)

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) ศึกษากลวิธีทั้งหมดที่ผู้แปลใช้ในการแปลคำทางวัฒนธรรม
- 2) ศึกษากลวิธีที่ใช้ในการแปลคำทางวัฒนธรรมแต่ละประเภท

1.3 คำถามงานวิจัย

- 1) ผู้แปลใช้กลวิธีใดบ้างในการแปลคำทางวัฒนธรรม
- 2) คำทางวัฒนธรรมแต่ละประเภทใช้กลวิธีใดบ้างในการแปล

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 วัฒนธรรม

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 (อ้างถึงใน สุพิศวง ธรรมพันทา, 2532) วัฒนธรรม หมายถึงลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

ส่วนความหมายที่นิยามในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น การแต่งกายของคนไทย, วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

ตามมูลศัพท์ของคำว่า วัฒนธรรม หมายถึง ภูมิธรรมแห่งความเจริญงอกงาม ซึ่งสามารถรวมความได้ถึงมรดกของสังคมอันเป็นสมบัติส่วนรวม มีทั้งของที่เป็นวัตถุ ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ นิติธรรม ประเพณี และอุปนิสัย (ประภาศรี สีหอำไพ, 2550)

โดยสรุป วัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่มีความหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวตามแต่ละพื้นที่ของสังคมประกอบไปด้วยสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนจนถึงความคิดความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงความ เป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ

2.2 ความหมายของคำทางวัฒนธรรม

Baker (1992) เรียกคำทางวัฒนธรรมว่า Culture-specific items หมายถึง นามธรรม เช่น ความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมทางสังคม หรือ วัตรปฏิบัติ เช่น อาหาร เป็นต้น

Nord (1997) เรียกคำทางวัฒนธรรมว่า Cultureme หมายถึงปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในวัฒนธรรมหนึ่ง (X) แต่คำทางวัฒนธรรมนี้จะไม่ปรากฏในรูปแบบเดียวกันในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง (Y)

Gambier (2004) เรียกคำทางวัฒนธรรมว่า Cultural-specific reference ซึ่งหมายถึงลักษณะวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของผู้คนในแต่ละเชื้อชาติ เช่น การศึกษา การเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาบันต่าง ๆ ระบบกฎหมาย มาตราการวัด ชื่อสถานที่ อาหารและเครื่องดื่ม ตลอดจนกีฬาของแต่ละชาติ

ในการศึกษาครั้งนี้ คำทางวัฒนธรรม หมายถึง คำที่กล่าวถึงสิ่งที่มีในวัฒนธรรมหนึ่ง สามารถเป็นได้ทั้งนามธรรมหรือรูปธรรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะวิถีชีวิต ความเชื่อและปรากฏการณ์ต่างๆ พิธีกรรม หรือกิจกรรมทางสังคม การเมือง การศึกษา ศิลปะ ศาสนา ประวัติศาสตร์ ชื่อสถานที่ หน่วยวัดต่างๆ ของผู้คนในแต่ละเชื้อชาติ และอื่นๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะหลายด้าน เช่น การใช้งาน รูปลักษณะ สถานะทางสังคม คำทางวัฒนธรรมเหล่านี้อาจมีสิ่งที่ไม่ใกล้เคียงกันในวัฒนธรรมอื่น แต่จะไม่มีลักษณะเหมือนกันทุกประการ

2.3 ประเภทของคำทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาประเภทของคำทางวัฒนธรรมที่เสนอโดย Newmark และ Nida (อ้างถึงใน Dell Hymes, 1964, p. 90-97) เนื่องจากเป็นเกณฑ์ที่แพร่หลาย ได้รับความนิยมนามาก Newmark แบ่งประเภทของคำทางวัฒนธรรมไว้ 5 ประเภท ดังนี้ 1) คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศ (Ecology) 2) คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (Material culture) 3) คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Social culture) 4) การจัดระเบียบทางสังคม (Social organization) 5) ท่าทางและธรรมเนียม (Gestures and habits) และศึกษาการแบ่งประเภทคำทางวัฒนธรรมของ Nida จากการทำการศึกษานำร่อง ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์การแบ่งประเภทคำทางวัฒนธรรมที่เสนอโดย Nida เนื่องจากในนวนิยายเรื่อง เรื่องของจัน ดารา มีจุดเด่นในเรื่องการใช้ภาษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงเกณฑ์การแบ่งประเภทคำทางวัฒนธรรมที่เสนอโดย Nida ดังต่อไปนี้ ซึ่ง Nida ได้แบ่งไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางนิเวศ (Ecology) หมายถึง ความแตกต่างของสภาพภูมิศาสตร์ในแต่ละพื้นที่ เช่น ภูมิประเทศ ฤดูกาล สภาพอากาศ เป็นต้น ประเทศที่มีลักษณะเป็นเกาะไม่มีภูเขาสูงใหญ่จะไม่มีคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับภูเขา จึงทำให้ไม่สามารถเข้าใจถึงลักษณะของภูเขาได้เช่นเดียวกับประเทศอื่น

2. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material culture) หมายถึง สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น เสื้อผ้า อาหาร ยานพาหนะ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในวัฒนธรรมหนึ่ง แต่ไม่มีอยู่ในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง เช่น ผ้าแถบ หมายถึง ผ้าผืน

ยาวๆ แคบๆ ใช้หมวกคาน้ำอกต่างเสื้อ ซึ่งผ้าแถบนี้เป็นการแต่งกายอย่างหนึ่งของไทย ไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มของชาวต่างชาติเท่าใดนัก

3. วัฒนธรรมทางสังคม (Social culture) หมายถึง โครงสร้างทางสังคม ประเพณี แบบแผนจารีตต่างๆ รวมไปถึงกฎหมาย ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เช่น คำว่า “ประชาชนทั่วไป” (Common people) มีเกณฑ์การแบ่งชนชั้นแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ ซึ่งในบางพื้นที่ที่อาจแบ่งตามฐานะทางสังคม แต่ในบางพื้นที่ที่อาจแบ่งตามระยะห่างระหว่างที่อยู่อาศัยกับใจกลางเมือง

4. วัฒนธรรมทางศาสนา (Religious culture) หมายถึง หลักธรรม คำสอน ความเชื่อ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละศาสนา เช่น หลักธรรมคำสอนในศาสนาพุทธ มีความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด แต่ในศาสนาคริสต์ไม่มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้

5. วัฒนธรรมทางภาษา (Linguistic culture) หมายถึง ความแตกต่างของการใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวตามแต่ละพื้นที่นั้น ลักษณะเฉพาะตัวดังกล่าวสามารถเห็นได้จากการใช้ภาษา ภาพพจน์และสำนวนที่มีความหมายแตกต่างกันไป เช่น สำนวน เช่น ในภาษาแอซเท็ก (Aztec) สำนวนว่า one of twelve แปลว่า สิบสาม เป็นต้น

ดังที่ได้อภิปรายข้างต้น ปัญหาหนึ่งของผู้แปลอาจประสบในการแปลคำทางวัฒนธรรมคือการถ่ายทอดคำทั้ง 5 ประเภท จากต้นฉบับ (วัฒนธรรมหนึ่ง) ไปสู่ปลายทาง (วัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป) นักวิชาการทางการแปลได้ตระหนักถึงปัญหานี้จึงได้เสนอกลวิธีในการแปลคำทางวัฒนธรรมไว้หลายวิธีซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

2.4 กลวิธีในการแปลคำทางวัฒนธรรม

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอกลวิธีในการแปลคำทางวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งทฤษฎีของนักวิชาการที่เป็นที่นิยมคือ ทฤษฎีของ Baker ที่เสนอไว้ 8 กลวิธี 1) การแปลโดยใช้คำทั่วไป (Translation by a more general word) 2) การแปลโดยใช้คำที่เป็นกลางหรือคำแสดงอารมณ์น้อยกว่าต้นฉบับ (Translation by a more neutral/ less expressive word) 3) การแปลโดยการแทนที่ด้วยสิ่งที่มีในวัฒนธรรมเป้าหมาย (Translation by cultural substitution) 4) การแปลโดยใช้คำยืมหรือคำยืมร่วมกับคำอธิบาย (Translation using a loan word or loan word plus explanation) 5) การเรียบเรียงใหม่โดยใช้คำที่เกี่ยวข้องกัน (Translation by paraphrase using a related word) 6) การเรียบเรียงใหม่โดยใช้คำที่ไม่เกี่ยวข้องกัน (Translation by paraphrase using unrelated words) 7) การแปลโดยการละ (Translation by omission) 8) การแปลโดยใช้รูปภาพ (Translation by illustration) และทฤษฎีของ

Newmark ที่เสนอไว้ 12 วิธี จากการทำการศึกษานำร่อง ผู้วิจัยเลือกใช้กลวิธีการแปลของ Newmark เนื่องจากมีความหลากหลายและครอบคลุมวิธีที่ผู้แปลเลือกใช้ เช่น มีกลวิธีการแปลตรงตัว กลวิธีการแปลโดยใช้คำบัญญัติ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยจะได้อภิปรายกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมที่เสนอโดย Newmark ดังต่อไปนี้

1. **Transference** เป็นกลวิธีที่ผู้แปลใช้คำยืมในวัฒนธรรมต้นทางในบทแปลโดยนำคำในภาษาต้นทางมาถ่ายเสียงโดยใช้ระบบอักษรของภาษาปลายทาง เช่น stamp เป็น แสตมป์ ice-cream เป็น ไอศกรีม เป็นต้น วิธีนี้ทำให้ทราบถึงที่มาของคำแปล และสามารถนำไปค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมหรืออ้างกลับไปยังต้นฉบับได้

2. **Naturalization** เป็นกลวิธีที่ผู้แปลใช้คำยืมในภาษาต้นทาง แต่เปลี่ยนการออกเสียงใหม่ให้ออกเสียงง่ายขึ้นในภาษาปลายทาง เช่น คำว่า dinosaur เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาอังกฤษ แต่เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทย จึงเปลี่ยนเป็นคำว่า ไดโนเสาร์ เป็นต้น

3. **Literal translation** เป็นกลวิธีที่ผู้แปลแปลคำในต้นฉบับแบบตรงตัวโดยเทียบเคียงหาความหมายแบบคำต่อคำโดยไม่ได้พิจารณาถึงบริบทโดยรวมของต้นฉบับ เช่น การแปลคำว่า กลองชนะ ว่า Victory Drum เป็นต้น

4. **Label translation** เป็นกลวิธีที่มักใช้ในการแปลคำใหม่ เช่น ชื่อองค์กรหรือสถาบันที่จัดตั้งขึ้นใหม่ และยังไม่มีความเทียบเคียงในวัฒนธรรมปลายทาง มักเป็นการแปลตรงตัวและใส่เครื่องหมายอัฒภาค (“ ”) เพื่อให้ผู้อ่านทราบว่าเป็นคำใหม่ที่แปลขึ้น

5. **Accepted standard translation** เป็นกลวิธีที่ใช้ในการแปลชื่อเฉพาะ เช่น ชื่อองค์กรหรือสถาบันต่างๆ ที่มีบัญญัติหรือคำเทียบเคียงไว้แล้วในวัฒนธรรมปลายทาง การแปลด้วยกลวิธีนี้ไม่ควรแปลแบบตรงตัวแต่ควรเลือกใช้คำที่ได้รับการยอมรับ เพื่อไม่ให้ผู้อ่านเกิดความสับสนหรือเข้าใจผิด

6. **Classifier** เป็นกลวิธีแปลที่จำแนกประเภทของคำทางวัฒนธรรมในภาษาต้นทางอย่างกว้างๆ และใช้คำจำแนกประเภทดังกล่าวในการถ่ายทอดความหมายในภาษาปลายทาง เช่น คำว่า กล้วยบวชชี่ เป็นชื่อของหวานของไทย สามารถแปลว่า dessert ได้

7. **Neutralization** เป็นกลวิธีแปลที่ใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง ซึ่งจะให้ความหมายทางอารมณ์ อรรถรส และสีสันทนของคำน้อยกว่าต้นฉบับ เช่น การแปลคำว่า เสด็จประพาส ว่า picnic ซึ่งคำนี้มีความหมายถึงการรับประทานอาหารกลางแจ้ง แต่คำว่า เสด็จประพาส นั้น มีความหมายถึงการเสด็จออกจากพระราชวังโดยทางเรือและเสวยอาหารตามที่ต่างๆ (พิมพันธ์ เวสสะโกศล, 2549)

8. **Paraphrasing** เป็นกลวิธีแปลที่มักใช้ในกรณีที่คำทางวัฒนธรรมนั้นไม่สามารถหาคำหรือวลีในภาษาปลายทางมาเทียบเคียงได้ ผู้แปลสามารถแปลโดยใช้การอธิบายความหมายของคำนั้นเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น คำว่า ไหว้ ผู้แปลแปลว่า raised both hands to my forehead

and bowed เพื่อให้ผู้อ่านที่ไม่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมการไหว้เข้าใจลักษณะของการไหว้มากยิ่งขึ้น แต่กลวิธีนี้อาจทำให้บทแปลมีความยาวมากกว่าต้นฉบับซึ่งอาจทำให้เสียอรรถรสบางอย่างที่มีในต้นฉบับไป

9. **Gloss, notes** ในกรณีนี้ผู้แปลต้องการให้ข้อมูลกับผู้อ่าน แต่ไม่ต้องการให้บทแปลยาวเกินควร ผู้แปลสามารถทำได้โดยการใช้เชิงอรรถ หมายเลข หรือเครื่องหมายดอกจัน (*) หน้าหรือหลังคำทางวัฒนธรรมนั้น พร้อมทั้งระบุคำอธิบายเพิ่มเติม เช่น คำว่า หนุมาน ผู้แปลแปลโดยใช้คำยืมว่า Hanuman* โดยเพิ่มคำอธิบายว่า * Hanuman is the king of the monkey warriors in the Indian epic Ramayana. (หนุมานเป็น ราชาวานรที่เป็นทหารในวรรณคดีของอินเดียเรื่องรามายณะ)

10. **Cultural equivalent** เป็นกลวิธีที่นำคำในวัฒนธรรมปลายทางที่สามารถสื่อความได้ใกล้เคียงหรือมีลักษณะคล้ายกับคำในต้นฉบับมาใช้ในการแปล ซึ่งคำแปลในอีกวัฒนธรรมหนึ่งนั้นอาจไม่สามารถสื่อความหมายได้โดยสมบูรณ์ทุกประการกับคำในต้นฉบับ เช่น การแปลคำว่า รถตุ๊กตุ๊ก ว่า Taxi เป็นต้น ซึ่งกลวิธีนี้ผู้แปลสามารถตรวจสอบความหมายย่อยหรืออรรถลักษณะ (Semantic feature) ของคำต้นฉบับและคำที่จะนำมาแปล เพื่อดูว่าทั้งสองคำมีความหมายใกล้เคียงกันมากน้อยเพียงใด เช่น

ตุ๊กตุ๊ก	+ vehicle	+ 3 wheels	- air conditioner
Taxi	+ vehicle	+ 4 wheels	+ air conditioner

11. **Deletion** เป็นกลวิธีละความในต้นฉบับ ทำให้ข้อมูลบางประการหายไป แต่กลวิธีนี้อาจเหมาะสมในกรณีที่ผู้แปลต้องการหลีกเลี่ยงการใช้คำฟุ่มเฟือย ข้อห้ามทางวัฒนธรรมหรือ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม (cultural bumps) ที่ไม่สำคัญนัก และในกรณีที่ผู้แปลต้องการนำเสนอเฉพาะข้อมูลสำคัญเท่านั้น เช่น ในประโยค *พี่ๆ โกเฮงมาเก็บค่าทรายพี่* แปลว่า *HENG comes to collect the money for the sand*. ผู้แปลละไม่แปลคำว่า “โก” แต่แปลเฉพาะชื่อเฉพาะ เนื่องจาก “โก” ไม่ใช่คำที่มีความสำคัญต่อเนื้อหาของเรื่อง อีกทั้งเป็นคำนับญาติที่ภาษาไทยได้รับอิทธิพลมาจากภาษาจีน ซึ่งในวัฒนธรรมเป้าหมายนั้นอาจไม่คุ้นเคยกับวิธีการเรียกบุคคลที่ไม่ใช่ญาติด้วยคำนับญาติ (ศศิ เหาทาระยะกุล, 2557)

12. **Couplet** เป็นกลวิธีที่เกิดจากการใช้กลวิธีการแปลสองกลวิธีร่วมกันเพื่อแก้ปัญหการแปลคำทางวัฒนธรรมได้ เช่น ใช้การแปลตรงตัวร่วมกับการแปลโดยการอธิบายความ เพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับคำทางวัฒนธรรมนั้น เช่น คำว่า กลองชนะ ว่า *Victory drum used during wartime to uplift the spirit and morale of soldiers*

3. วิธีการวิจัย

ขั้นตอนวิธีการวิจัยในการศึกษามีดังต่อไปนี้

3.1 เลือกคำทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในนวนิยายโดยอ้างอิงจากเกณฑ์ของ Nida (ดังอภิปรายใน

2.3) ซึ่งผลการศึกษารายการว่ามีคำทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น 247 คำ โดยผู้วิจัยจะเลือกคำทางวัฒนธรรมโดยยึดตามคำนิยามที่ให้ไว้ในหัวข้อ 2.2

3.2 เปรียบเทียบคำดังกล่าวที่ปรากฏในนวนิยายทั้งภาษาไทยต้นฉบับและฉบับแปลภาษาอังกฤษเพื่อศึกษาดูกลวิธีที่ผู้แปลใช้ในการแปลโดยอ้างอิงจากกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมที่เสนอโดย Newmark (ดังอภิปรายใน 2.4)

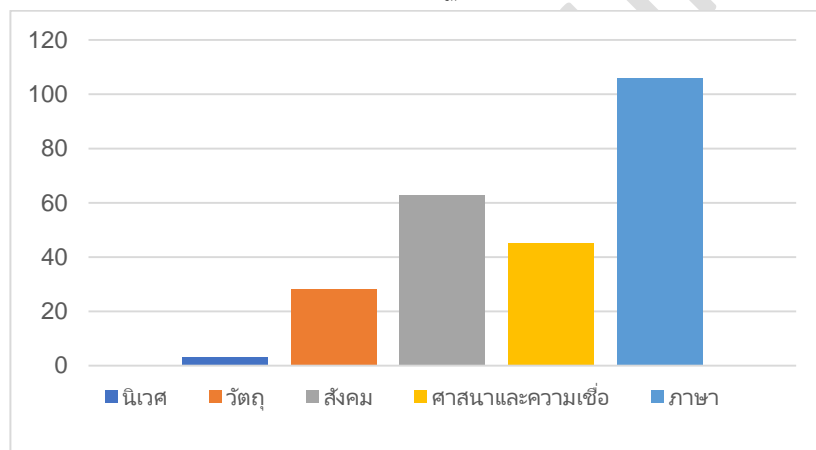
3.3 หาอัตราส่วนของจำนวนกลวิธีที่ผู้แปลใช้ในการแปลคำทางวัฒนธรรมแต่ละประเภทโดยคิดเป็นร้อยละ

3.4 สรุปและอภิปรายผล

4. ผลของการวิจัย

4.1 ประเภทของคำทางวัฒนธรรมที่พบในนวนิยาย

จากการศึกษาคำทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ประเภท (ผู้วิจัยได้ให้คำนิยามของแต่ละประเภทไว้ในหัวข้อ 2.3) ในนวนิยายเรื่อง เรื่องของจัน ดารา ปรากฏจำนวนคำทางวัฒนธรรมแต่ละประเภท ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 จำนวนคำทางวัฒนธรรมแต่ละประเภท

1. คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศ 3 คำ เช่น ดอกบัวผันบัวเพื่อน
2. คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ 28 คำ เช่น ผ้าแถบ จับปิ้ง เป็นต้น
3. คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม ผู้วิจัยแบ่งแยกย่อยเป็น 4 หมวด ดังนี้

อาชีพและคำนำหน้า 15 คำ เช่น คุณหลวง คุณตา เป็นต้น

ชื่อสถานที่ 35 คำ เช่น ถนนเจริญกรุง บางซื่อ เป็นต้น

ท่าทาง 5 คำ เช่น ไหว้ กราบอโหสิกรรม เป็นต้น

พิธีกรรมและกิจกรรมทางสังคม 10 คำ เช่น รดน้ำสังข์ ทำบุญศพ เป็นต้น

4. คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ 45 คำ เช่น ธรรมะ เบญจเพส เป็นต้น

5. คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษา ผู้วิจัยแบ่งแยกย่อยเป็น 4 หมวด ดังนี้

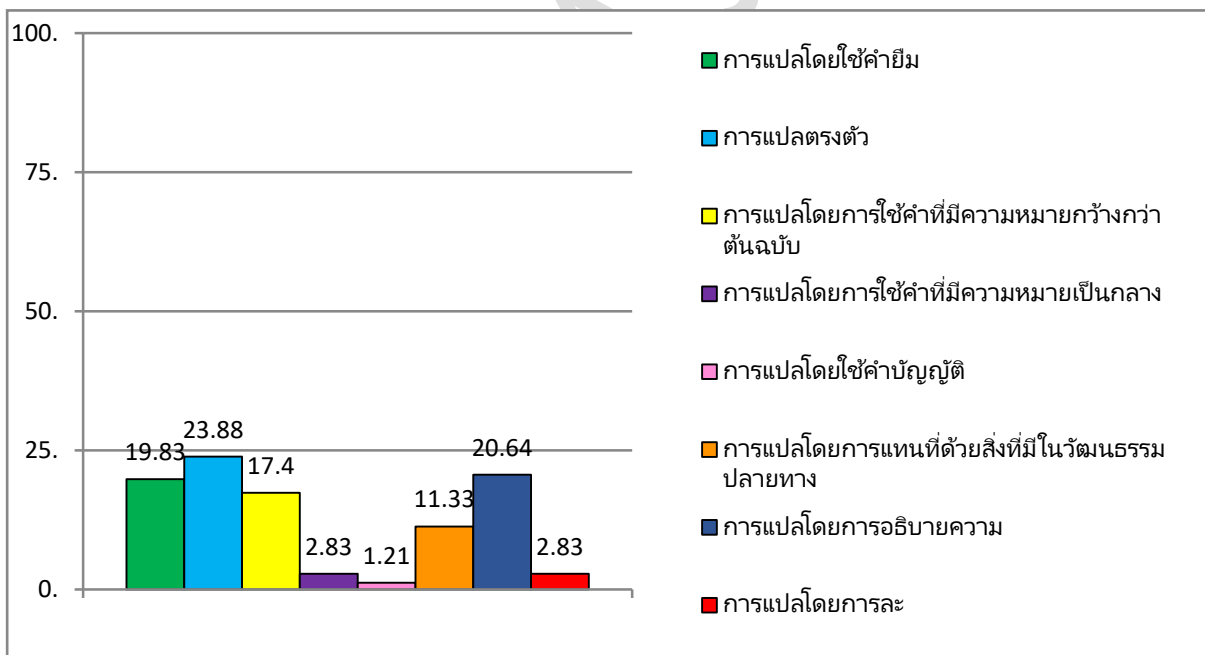
ภาษาภาพพจน์ คือ คำอุปมาอุปไมยที่ใช้ในการเปรียบเทียบ 43 คำ เช่น เหมือนหิ้งห้อยเหมือนฝนไล่ช้าง เป็นต้น

โวหารอ้างอิง คือ โวหารเปรียบเทียบอ้างอิงจากตัวละครในวรรณคดี 13 คำ เช่น เสมือนวาสิณฐี อย่างรูปหนุ่มมานกับนางมัจฉา เป็นต้น

โวหารเคลือบคำ คือ โวหารที่ใช้เรียกแทนคำที่ไม่สุภาพ ซึ่งในการศึกษาคำครั้งนี้หมายถึงคำที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ 31 คำ เช่น เปิดพลอร์ รับศึก เป็นต้น

สำนวน คือ สำนวนที่นิยมใช้กันมาเป็นเวลานาน มีชั้นเชิง มีความหมายโดยนัยแฝงอยู่ 19 คำ เช่น ทองไม่รู้ร้อน ไม้ไผ่ลัดฟ้าง เป็นต้น

4.2 กลวิธีที่ใช้ในการแปลคำทางวัฒนธรรม

แผนภูมิที่ 2 กลวิธีที่ใช้ในการแปลคำทางวัฒนธรรมที่ปรากฏ

แผนภูมิที่ 4.2.1 แสดงให้เห็นกลวิธีที่ผู้แปลใช้ในการแปลคำทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ประเภท ปรากฏกลวิธีที่ผู้แปลใช้ 8 กลวิธีเท่านั้น เรียงตามลำดับจากกลวิธีที่มีการใช้มากที่สุดไปน้อยที่สุด

กล่าวคือ กลวิธีการแปลตรงตัว ร้อยละ 23.88 กลวิธีการแปลโดยการอธิบายความ ร้อยละ 20.64 กลวิธีการแปลโดยใช้คำยืม ร้อยละ 19.83 กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ ร้อยละ 17.40 กลวิธีการแปลโดยการแทนที่ด้วยสิ่งที่มีในวัฒนธรรมปลายทาง ร้อยละ 11.33 กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายเป็นกลางและกลวิธีการแปลโดยการละ มีจำนวนเท่ากัน ร้อยละ 2.83 และกลวิธีการแปลโดยใช้คำบัญญัติ ร้อยละ 1.21 โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้

1. **กลวิธีการแปลโดยใช้คำยืม** ปรากฏในการใช้กับคำทางวัฒนธรรมใน 2 กรณี คือ 1) ชื่อเฉพาะต่าง ๆ รวมไปถึง ภาษาภาพพจน์และโวหารอ้างอิงที่ใช้ชื่อเฉพาะในการเปรียบเทียบ และ 2) คำนำหน้าชื่อของไทย โดยผู้แปลจะแปลโดยนำคำในต้นฉบับมาถ่ายเสียง

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ บางครั้งผมก็ไปตามเส้นทางที่ครูพาเดินทางไกลไปพักแรมที่วัดสะพานสูง **บางซื่อ**

ฉบับแปล Sometimes, I'd follow the lengthy route the teacher would take us along when we'd stay overnight at the Sapharn Soong monastery in **Bangsue**...

บางซื่อ เป็นเขตหนึ่งในกรุงเทพมหานคร อยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ผู้แปลแปลคำนี้โดยกลวิธีการใช้คำยืม นำคำจากต้นฉบับมาถ่ายเสียงว่า Bangsue

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ แต่นอกจากผมแล้วก็มีอยู่คนเดียวเท่านั้นที่ได้รับเรียกว่า **คุณ**

ฉบับแปล but only one other was called **Khun***,

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า **คุณ** ว่า คำที่ใช้เรียกนำหน้าบุคคล เพื่อแสดงความยกย่อง ผู้แปลแปลคำนี้โดยกลวิธีการแปลโดยใช้คำยืม นำคำว่าคุณมาถ่ายเสียงว่า Khun และใช้เชิงอรรถอธิบายเพิ่มเติมว่า *In this context, 'Master' for a boy, 'Miss' for a girl (ในบริบทนี้ คำว่า **คุณ** เป็นคำยกย่องให้เกียรติ มีความหมายเช่นเดียวกับ Master และ Miss) เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ในวัฒนธรรมปลายทางจะปรากฏการใช้คำว่า Master แต่การแปลโดยคงรูปแบบเดิมของคำในวัฒนธรรมต้นทางไว้ จะสามารถรักษาบรรยากาศทางวัฒนธรรมของนวนิยายได้มากกว่า

2. กลวิธีการแปลตรงตัว ปรากฏในการใช้กับคำทางวัฒนธรรมใน 2 กรณี คือ

1) คำทางวัฒนธรรม ภาษาภาพพจน์ ไหวหรร และสำนวนที่แปลตรงตัวแล้วสามารถรักษาความหมายของต้นฉบับได้ โดยไม่ทำให้เนื้อหาที่ผู้แต่งต้องการจะถ่ายทอดคลาดเคลื่อนไป และ 2) คำบาลีสันสกฤต โดยผู้แปลแปลคำเหล่านี้ตรงตัวเพื่อรักษารูปแบบและความหมายของภาษาต้นฉบับไว้ แต่นำมาจัดเรียงให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ของภาษาปลายทาง

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ **พิธีรดน้ำ** และงานเลี้ยงจะกระทำติดต่อกันไปในเวลาไล่เลี่ยกันบนบ้านใหญ่

ฉบับแปล ... the water-pouring ceremony and the banquet would be held consecutively at the main house...

พิธีรดน้ำหรือพิธีรดน้ำสังข์ในวัฒนธรรมไทย เป็นพิธีที่ปรากฏในงานแต่งงานเพื่อให้ญาติผู้ใหญ่ และแขกที่มาในงาน ได้ร่วมอวยพรคู่บ่าวสาวในการเริ่มต้นชีวิตคู่ร่วมกัน ผู้แปลแปลพิธีรดน้ำสังข์ว่า the water-pouring ceremony โดยใช้กลวิธีการแปลตรงตัว

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ ...ลอยหึ่งเต็งอยู่ในห้วงมหรณพเพื่อรอการเวียน ว้ายตายเกิด ในรอบใหม่ต่อไป

ฉบับแปล ... float about on a vast ocean, waiting for the next cycle of birth and death.

การเวียนว้ายตายเกิด หรือ สังสารวัฏ เป็นความคิดที่เกี่ยวข้องกับศาสนาความเชื่อของคนไทยส่วนใหญ่ หมายถึง การเวียนว้ายตายเกิดอยู่ในภพภูมิต่างๆ ของสัตว์โลกที่ยังไม่หลุดพ้นจากกิเลส ผู้แปลแปลคำนี้โดยใช้กลวิธีการแปลตรงตัวว่า the next cycle of birth and death

3. กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ ปรากฏในการใช้กับคำทางวัฒนธรรมใน 3 กรณี คือ 1) คำทางวัฒนธรรมและภาษาภาพพจน์ที่มีลักษณะเฉพาะ หาคำในภาษาปลายทางที่สามารถเก็บทุกรายละเอียดของคำในต้นฉบับได้ยาก 2) ชื่อเฉพาะที่ใช้สื่อถึงความหมายกว้าง 3) ไหวหรรเคลือบคำที่มีบริบทช่วยในการตีความ ผู้แปลจะแปลคำในกรณีเหล่านี้โดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ หรืออาจใช้คำจากกลุ่ม เพื่อให้ความหมายของคำแปลนั้นครอบคลุมลักษณะเฉพาะของคำในต้นฉบับ

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ ...ซึ่งเป็นเฒ่าแก่จัดแจงให้มารดาผมแต่งงานกับคุณหลวงบิดาผม (และซึ่งต่อไปผมจะเรียกว่าคุณตา)

ฉบับแปล ...who had once arranged the wedding of my mother and His Lordship (I'll hereafter call him Grandpa).

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า ตา ว่า พ่อของแม่ สามียของยาย ชายที่เป็นญาติ ชั้นเดียวกับพ่อของแม่หรือรุ่นราวคราวเดียวกับตา ผู้แปลแปลคำนี้โดยใช้คำว่า grandpa ซึ่งมีความหมายตามที่พจนานุกรม Oxford ว่า The father of one's father or mother (พ่อของพ่อหรือแม่) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาความหมายของทั้งสองคำจะเห็นว่า คำว่า grandpa เป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าคำว่าตา เนื่องจากไม่ได้ระบุแน่นอนว่าเป็นญาติฝั่งพ่อหรือแม่

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ ไฮยาซินธ์เป็นเสมือนวาสิฏฐีในภาคสวรรค์สำหรับผมซึ่งเป็นชาวโลกก็อยู่ตลอดมา

ฉบับแปล she was like an angel in paradise for such a hedonist as I.

วาสิฏฐี เป็นชื่อตัวละครเอกในเรื่องกามนิด มีความสวยงามราวกับนางฟ้า จนได้เปรียบเทียบกับสิฏฐีกับไฮยาซินธ์ซึ่งเป็นผู้หญิงที่ฉันรัก ผู้แปลแปลคำนี้โดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับว่า angel หรือ นางฟ้า เพื่อกล่าวถึงนางฟ้าโดยรวม โดยไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อชี้เฉพาะเจาะจงไปที่ผู้ใดผู้หนึ่ง

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ เป้าทั้งหลายที่เขาไว้ประลองชกจึงถูกปล่อยวางและห่างเหิน

ฉบับแปล The various targets on which he used to practise were left vacant and forlorn.

นวนิยายเรื่องนี้เปรียบเทียบการมีเพศสัมพันธ์กับการยิงปืน กล่าวคือ ผู้ชายทุกคนมักมีกระสุนในการยิงปืนจำนวนจำกัด หากใช้โดยไม่คำนึงให้ถ่วงกระสุนหมดก็จะไม่สามารถใช้งานได้อีกหรือเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ คำว่า ประลองชก จึงหมายถึงการมีเพศสัมพันธ์ ผู้แปลแปลคำนี้ว่า practise พจนานุกรม Oxford ให้ความหมายของคำนี้ว่า Perform (an activity) or exercise (a skill) repeatedly or regularly in order to acquire, improve or maintain proficiency in it (การทำกิจกรรมหรือออกกำลังกายซ้ำๆเป็นประจำเพื่อให้ได้ทักษะ พัฒนา และหรือรักษาความสามารถที่มีอยู่ไว้ได้) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าคำว่า ประลองชก เพราะคำว่า practise (การฝึกฝนเป็นประจำ) ไม่ได้ระบุเฉพาะเจาะจงว่าฝึกฝนทักษะใด

4. กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง ปรากฏในการใช้กับคำทางวัฒนธรรมใน 2 กรณี คือ 1) คำทางวัฒนธรรมและภาษาภาพพจน์ที่มีลักษณะเฉพาะ มีประเด็นทางวัฒนธรรมที่ยากต่อการหาคำมาเทียบเคียงหรือต้องอาศัยการตีความเพื่อทำความเข้าใจ 2) คำภาษาบาลีสันสกฤตที่มีหลากหลายความหมาย ผู้แปลจะแปลโดยใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ สีหน้าของเธอเหมือนนางพรายกับแม่พระระคนกัน

ฉบับแปล Her face looked at once **fearful** and serene.

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า พราย ว่า ผีจำพวกหนึ่ง (มักกล่าวกันว่าเป็นผีผู้หญิงที่ตายทั้งกลม) ผู้แปลแปลคำว่านางพราย ว่า fearful พจนานุกรม Cambridge ให้ความหมายของคำนี้ว่า feeling of great worry or anxiety caused by the knowledge of danger (ความรู้สึกกังวลเมื่อรับรู้ถึงอันตราย) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเป็นกลางมากขึ้น ช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ สังขารอันร่วงโรยของคุณหลวงทำให้ผมมองเห็น**ธรรม**ได้อย่างหนึ่งในภายหลัง

ฉบับแปล His Lordship's declining health later made me understand one **truth**,...

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า ธรรม หรือ ธรรมะ ว่า คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา ความจริง ความยุติธรรม กฎ กฎเกณฑ์ กฎหมาย สิ่งของ ผู้แปลแปลคำนี้ว่า truth ซึ่งพจนานุกรม Oxford ให้ความหมายของคำนี้ว่า The quality or state of being true (ความจริง) อย่างไรก็ตาม เมื่อนำพิจารณาความหมายของคำว่า ธรรม และคำว่า truth ปรากฏว่าผู้แปลแปลโดยใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง เนื่องจากคำว่า truth เป็นคำที่มีความหมายเป็นกลางมากที่สุดในคำนิยามทั้งหมด มีปรากฏทุกศาสนา ทำให้ผู้อ่านที่นับถือศาสนาต่างกันเข้าใจได้

5. กลวิธีการแปลโดยใช้คำบัญญัติ ปรากฏในการใช้กับคำทางวัฒนธรรมในกรณีเดียว คือ ชื่อเฉพาะที่มีการบัญญัติในภาษาปลายทาง เช่น ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมหรือชื่อสถานที่ราชการที่ได้รับการบัญญัติชื่อเป็นภาษาปลายทาง ผู้แปลแปลโดยใช้ชื่อที่มีการบัญญัตินั้น เพื่อให้ผู้อ่านในวัฒนธรรมปลายทางเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว

ต้นฉบับ การโอนกรรมสิทธิ์บ้านและที่ดินอยู่ที่**กระทรวงเกษตร**และที่อำเภอพระนคร

ฉบับแปล arranging for the transfer of ownership of house and land at **the Ministry of Agriculture** and at Phra Nakhorn, Bangkok's central district office.

กระทรวงเกษตร เป็นชื่อเดิมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยใช้เมื่อปี 2495-2504 ก่อนจะเปลี่ยนมาเป็นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์นั้นมีชื่อบัญญัติไว้ว่า Ministry of Agriculture and Cooperatives แต่เนื่องจากต้นฉบับมีเพียงคำว่ากระทรวงเกษตร ผู้แปลจึงใช้แต่เพียงคำว่า the Ministry of Agriculture ในการแปลเพื่อให้ถ่ายทอดความได้เท่าเทียมกับต้นฉบับ

6. กลวิธีการแปลโดยใช้การแทนที่ด้วยสิ่งที่มีในวัฒนธรรมปลายทาง ปรากฏในการใช้กับคำทางวัฒนธรรมในกรณีเดียว คือ คำทางวัฒนธรรมที่แสดงชื่อสถานที่ ภาษาภาพพจน์และสำนวนที่มีคำเทียบเคียงในวัฒนธรรมปลายทาง แม้อาจไม่สามารถเทียบเคียงรายละเอียดได้ครบถ้วนทุกประการ ผู้แปลแปลโดยพิจารณาลักษณะสำคัญที่ต้นฉบับต้องการจะถ่ายทอด เพื่อหาคำในวัฒนธรรมปลายทางที่สื่อถึงลักษณะสำคัญนั้นเพื่อใช้ในการแปล

ต้นฉบับ **ว่าแต่เขา อีเหเนาเป็นเอง!** ถ้อยเปรียบเปรยคันทูมา เมื่อเด็ก ๆ ผุดขึ้นในหัว

ฉบับแปล **'The pot calling the kettle black.'** The old saying I had heard since childhood flashed across my mind.

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของสำนวน **ว่าแต่เขาอีเหเนาเป็นเอง** ว่า ตำหนิผู้อื่นเรื่องใดแล้วตนกลับทำเรื่องนั้นเสียเอง ซึ่งในวัฒนธรรมปลายทางมีสำนวนเทียบเคียง ผู้แปลแปลโดยใช้การแทนที่ด้วยสิ่งที่มีในวัฒนธรรมปลายทางว่า The pot calling the kettle black ซึ่งพจนานุกรม Oxford ให้ความหมายของสำนวนนี้ว่า Used to convey that the criticisms a person is aiming at someone else could equally well apply to themselves (คำวิจารณ์ที่ใส่ว่าคนอื่นอาจจะ เป็นคำวิจารณ์ที่ใส่ว่าตนเองได้เช่นกัน) จึงเห็นได้ว่าทั้งสองสำนวนสื่อความหมายในทำนองเดียวกัน

7. กลวิธีการแปลโดยใช้การอธิบายความ ปรากฏใช้กับคำทางวัฒนธรรมใน 2 กรณี คือ 1) คำทางวัฒนธรรม ภาษาภาพพจน์ โวหารเคลือบคำ และสำนวนที่มีลักษณะเฉพาะ 2) ภาษาภาพพจน์และสำนวนที่แปลโดยใช้กลวิธีอื่น ๆ แล้วขัดแย้งกับบริบท ผู้แปลแปลโดยใช้กลวิธีการอธิบายความโดยกล่าวถึงรายละเอียดของคำ โวหาร หรือสำนวนในต้นฉบับมาถ่ายทอดเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำ โวหารหรือสำนวนนั้น ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ แต่ที่คุณจะได้ทราบต่อไปก็คือ ในวัยสิบเจ็ดนั่นเอง ชีวิตของผมก็เข้าวัย **เบญจเพส** เสียก่อนแล้ว

ฉบับแปล and what you will learn next is that at seventeen I reached the **turning point** traditionally attributed to the age of twenty-five...

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า *เบญจเพส* ว่า ยี่สิบห้า ตามความเชื่อของคนไทยเชื่อว่าอายุ 25 ปีเป็นช่วงที่อาจมีเคราะห์ ถือเป็นจุดเปลี่ยนของชีวิตจึงควรต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ซึ่งความเชื่อในลักษณะนี้ไม่มีในวัฒนธรรมปลายทางทำให้ไม่สามารถหาคำมาเทียบเคียงได้ ผู้แปลแปลคำนี้โดยใช้กลวิธีการอธิบายความว่า *turning point traditionally attributed to the age of twenty-five* (จุดผกผันที่เชื่อกันว่าเกิดขึ้นตอนอายุ 25) เพื่อสื่อความให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ ผมจึงทำทองไม่รู้ร้อนและคุมเชิงเธอไปเรื่อย ๆ

ฉบับแปล I remained silent and kept watching her

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของสำนวน ทองไม่รู้ร้อน ว่า เฉยเมย ไม่สะดุ้งสะเทือน ซึ่งในบริบทนี้ใช้กับฉันที่ไม่สะดุ้งสะเทือน ยังคงนิ่งเฉยอยู่กับคำพูดขู่ข่มของคุณแก้ว ผู้แปลจึงแปลสำนวนนี้โดยใช้กลวิธีการอธิบายความ แปลว่า *remained silent* (ยังคงเงียบเฉยไม่พูดอะไรตอบโต้) อย่างไรก็ตามสำนวน ทองไม่รู้ร้อน มีสำนวนปลายทางเทียบเคียงว่า *turn the blind eyes* มีความหมายตามที่พจนานุกรม Collins ระบุว่า *to pretend not to notice or ignore deliberately* (แสร้งทำไม่เห็น หรือ ตั้งใจเพิกเฉย) แต่เนื่องจากบริบทต่อมามีการกล่าวถึงคำว่า คุมเชิง หมายถึง การคอยระวังท่าทีของอีกฝ่าย และผู้แปลเลือกใช้คำว่า *keep watching* (เฝ้ามอง สังเกตการณ์) เพื่อถ่ายทอดความหมาย ดังนั้น การแปลโดยใช้คำว่า *turn the blind eyes* อาจทำให้บทแปลไม่เป็นธรรมชาติ หรือ ดูขัดแย้งกับบริบทโดยรอบ

8. **กลวิธีการแปลโดยการละ** ปราบกฏการใช้กับคำทางวัฒนธรรมกรณีเดียวคือ คำทางวัฒนธรรมภาษาภาพพจน์และโวหารเคลือบคำที่มีบริบทช่วยในการถ่ายทอดความหมาย เพราะเมื่อละไม่แปลแล้วจะไม่กระทบต่อเนื้อหาของต้นฉบับมากนัก

ต้นฉบับ นี้กว่าตัวเองจะได้ลงเรือกลับไปขึ้นโรงพักที่ตัวเมือง ก็โดนยิงทิ้งด้วยปืน ร.ศ.

ฉบับแปล thought they were to be taken by boat to the police station in town, shot dead

ปืน ร.ศ. เป็นปืนสัญชาติไทย เข้าประจำการเมื่อปี พ.ศ. 2445-2446 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ปราบกฏการใช้ในสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 และกบฏบวรเดช โดยปืน ร.ศ. นี้มีชื่อเรียกภาษาอังกฤษตามชนิดของกระสุนที่ใช้ เช่น ปืน ร.ศ. 121 เรียกว่า Siamese M1903 และ ปืน ร.ศ. 123 เรียกว่า Siamese M1905 ซึ่งต้นฉบับไม่ได้กำหนดแน่ชัดว่าเป็นปืน ร.ศ. ชนิดใด และประกอบกับที่บริบทมีการระบุว่าโดนยิงทิ้งอยู่แล้ว ผู้แปลจึงจะไม่แปลคำนี้ แปลแต่เพียงว่าถูกยิงตายเท่านั้น

5. สรุป

ดังที่กล่าวไปข้างต้น ปัญหาที่ผู้แปลมักประสบในกระบวนการแปล คือ ปัญหาในการแปลข้ามวัฒนธรรม แปลคำศัพท์ที่มีในวัฒนธรรมต้นทางแต่ไม่มีในวัฒนธรรมปลายทางให้ผู้อ่านที่อยู่คนละวัฒนธรรมเข้าใจในสาร ซึ่งบทความเรื่องการศึกษากลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ กรณีศึกษาเรื่อง เรื่องของจัน ดารา แต่งโดยอุษณา เพลิงธรรม แสดงให้เห็นกลวิธีที่ผู้แปลใช้ในการแปลคำทางวัฒนธรรมทั้ง 5 ประเภทในนวนิยายฉบับแปล จากการศึกษาพบว่าผู้แปลใช้ 8 กลวิธีในการแปล เรียงตามลำดับจากกลวิธีที่มีการใช้มากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ กลวิธีการแปลตรงตัว กลวิธีการแปลโดยการอธิบายความ กลวิธีการแปลโดยใช้คำยืม กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ กลวิธีการแปลโดยการแทนที่ด้วยสิ่งที่มีในวัฒนธรรมปลายทาง กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง และกลวิธีการแปลโดยการละ และกลวิธีการแปลโดยใช้คำบัญญัติ ซึ่งจะได้แสดงรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ประเภทของคำ ทางวัฒนธรรม	กลวิธีที่ใช้ในการแปล (คิดเป็นร้อยละ)							
	คำยืม	ตรงตัว	ความหมาย กว้าง	ความหมาย เป็นกลาง	คำบัญญัติ	การแทนที่	อธิบาย	ละ
1. นิเวศ	33.33		66.67	-	-	-	-	-
2. วัตถุ	10.71	7.14	46.42	-	-	10.71	17.85	7.14
3. สังคม								
3.1อาชีพและ ค่านำหน้า	20.00	13.33	40.00	-	-	13.33	6.67	6.67
3.2 ชื่อสถานที่	82.85	2.85	2.85	-	8.57	2.85	-	-
3.3ท่าทาง	-	20.00	-	20.00	-	20.00	40.00	-
3.4พิธีกรรม และกิจกรรม ทางสังคม	-	30.00	20.00	-	-	10.00	40.00	-
4. ศาสนาและ ความเชื่อ	2.22	28.89	26.67	8.89	-	15.56	17.78	-
5. ภาษา								
5.1ภาพพจน์	2.32	32.55	11.62	4.65	-	13.95	27.90	6.97
5.2 อ่างถึง	84.61	7.69	7.69	-	-	-	-	-

5.3 เคลือบคำ	-	64.51	3.22	-	-	-	29.03	3.22
5.4 จำนวน	-	10.52	-	-	-	36.84	52.63	-

ตารางที่ 5.1 จำนวนกลวิธีที่ใช้ในการแปลคำทางวัฒนธรรมแต่ละประเภท

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำกลวิธีทั้ง 8 กลวิธีมาวิเคราะห์มาแต่ละกลวิธีมักใช้กับคำทางวัฒนธรรมในลักษณะใด เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางให้กับนักแปลและผู้สนใจการแปลคำทางวัฒนธรรม

1. กลวิธีการแปลโดยใช้คำยืมใช้กับคำทางวัฒนธรรม 2 กรณี คือ 1) ชื่อเฉพาะต่าง ๆ รวมไปถึงภาษาภาพพจน์และโวหารอ้างอิงที่ใช้ชื่อเฉพาะในการเปรียบเทียบ 2) คำนำหน้าชื่อของไทย

2. กลวิธีการแปลตรงตัวใช้กับคำทางวัฒนธรรม 2 กรณี คือ 1) คำทางวัฒนธรรม ภาษาภาพพจน์ โวหาร และสำนวนที่แปลตรงตัวแล้วสามารถรักษาความหมายของต้นฉบับได้ ไม่ทำให้เนื้อหาที่ผู้แต่งต้องการจะถ่ายทอดคลาดเคลื่อนไป 2) คำบาลีสันสกฤต ผู้แปลจะแปลคำเหล่านี้ตรงตัว คำต่อคำ และนำมาจัดเรียงให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ปลายทาง

3. กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับใช้กับคำทางวัฒนธรรม 3 กรณี คือ 1) คำทางวัฒนธรรมและภาษาภาพพจน์ที่มีลักษณะเฉพาะ หาคำในภาษาปลายทางที่สามารถเก็บทุกรายละเอียดของคำในต้นฉบับได้ยาก 2) ชื่อเฉพาะที่ใช้สื่อถึงความหมายกว้าง 3) โวหารเคลือบคำที่มีบริบทช่วยในการตีความ ผู้แปลจะแปลคำในกรณีเหล่านี้โดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ หรืออาจใช้คำจำกัดกลุ่ม เพื่อให้ความหมายของคำแปลนั้นครอบคลุมลักษณะเฉพาะของคำในต้นฉบับ

4. กลวิธีการแปลโดยใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง ใช้กับคำทางวัฒนธรรม 2 กรณี คือ 1) คำทางวัฒนธรรมและภาษาภาพพจน์ที่มีลักษณะเฉพาะ มีประเด็นทางวัฒนธรรมที่ยากต่อการหาคำมาเทียบเคียงหรือต้องอาศัยการตีความเพื่อทำความเข้าใจ 2) คำภาษาบาลีสันสกฤตที่มีหลากหลายความหมาย ผู้แปลจะแปลโดยใช้คำที่มีความหมายเป็นกลาง เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น

5. กลวิธีการแปลโดยใช้คำบัญญัติปรากฏการใช้กับคำทางวัฒนธรรมกรณีเดียว คือ ชื่อเฉพาะที่มีการบัญญัติในภาษาปลายทาง เช่น ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมหรือชื่อสถานที่ราชการที่ได้รับการบัญญัติชื่อเป็นภาษาปลายทาง ผู้แปลจะแปลโดยใช้ชื่อที่มีการบัญญัตินั้น เพื่อให้ผู้อ่านในวัฒนธรรมปลายทางเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว

6. กลวิธีการแปลโดยใช้การแทนที่ด้วยสิ่งที่มีในวัฒนธรรมปลายทางปรากฏการใช้กับ คำทางวัฒนธรรมกรณีเดียว คือ คำทางวัฒนธรรม ชื่อสถานที่ ภาษาภาพพจน์ และสำนวนที่มีเทียบเคียงในวัฒนธรรมปลายทาง แม้อาจไม่สามารถเทียบเคียงรายละเอียดกันได้ครบถ้วน ทุกประการ ผู้แปลจะแปล

โดยพิจารณาลักษณะสำคัญที่ต้นฉบับต้องการจะถ่ายทอด เพื่อนำมาหาคำในวัฒนธรรมปลายทางที่สื่อถึงลักษณะสำคัญนั้นมาใช้ในการแปล

7. กลวิธีการแปลโดยใช้การอธิบายความใช้กับคำทางวัฒนธรรม 2 กรณี คือ
1) คำทางวัฒนธรรม ภาษาภาพพจน์ โวหารเคลือบคำ และสำนวนที่มีลักษณะเฉพาะ คำเพียงคำเดียวไม่สามารถถ่ายทอดรายละเอียดหรือสร้างภาพความเข้าใจให้กับผู้อ่านอย่างชัดเจนได้ 2) ภาษาภาพพจน์และสำนวนที่แปลโดยใช้กลวิธีอื่นๆ แล้วขัดแย้งกับบริบท ผู้แปลจะแปลโดยใช้กลวิธีการอธิบายความ นำรายละเอียดต่างๆของคำทางวัฒนธรรม โวหาร หรือสำนวนในต้นฉบับ มาถ่ายทอดเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างชัดเจน

8. กลวิธีการแปลโดยการละปรากฏการใช้กับคำทางวัฒนธรรมกรณีเดียวคือ คำทางวัฒนธรรม ภาษาภาพพจน์ และโวหารเคลือบคำที่มีบริบทช่วยในการถ่ายทอดความหมาย เพราะเมื่อละไม่แปลแล้ว จะไม่กระทบต่อเนื้อหาของต้นฉบับมากนัก

รายการอ้างอิง

- Al-Masri, H. (2009). Translation and Cultural Equivalence: A Study of Translation Losses in Arabic Literary Texts. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/314085045_Translation_and_Cultural_Equivalence_A_Study_of_Translation_Losses_in_Arabic_Literary_Texts
- Aungsuwan, W. (2015). Cultural Word and Phrase Translation from Thai into English in Buddhist books: A Case Study of Vajiramedhi's work. Retrieved from <http://icts.utcc.ac.th/wp-content/uploads/2014/12/Cultural-Word-and-Phrase-Translation-from-Thai-into-English-in-Buddhist-books.pdf>
- Baker, M. (2005). *In other words*. London: Routledge.
- Cambridge Dictionary, "fearful." Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/fearful>
- Gambier, Y. (2007). *Doubts and Directions in Translation Studies*, The Netherlands: John Benjamins.
- Hymes, D. (1964). *Language in Culture and Society*. New York: Harper & Row.
- Lander, C. E. (2001). *Literary Translation A Practical Guide*. Clevedon: Multilingual Master Ltd.
- Newmark, P. (1995). *A textbook of translation*. New York: Phoenix ELT.
- Nookkil. (ม.ป.ป). บทวิจารณ์ : แปลเก่า ๒๕๕๗ รอยแผลเป็นทางสังคมไทย ? ค้นจาก <https://isanook.wordpress.com/2014/08/16/วิจารณ์-แปลเก่า>
- Nord, C. (1997). *Translation as a Purposeful Activity*. Manchester: St Jerome.
- Oxford. (2000). *Oxford advance learner's dictionary*. England: Oxford University Press.
- ท.ณ เมืองกาฬ. (ม.ป.ป). จัน ดารา กับเพศศึกษาในสังคมไทย. ค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/270363>

ประภาศรี สีหอำไพ. (2550). *วัฒนธรรมทางภาษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

ศศิ เอาทารยกุล. (2557). *การศึกษาการแปลข้ามวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในบทบรรยายได้ภาพของ
ภาพยนตร์ไทย*. มหาวิทยาลัยมหิดล, (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล,
คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา.

สุพิศวง ธรรมพันทา. (2532). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ดี.ดี. บุ๊คส์ไตร์.

สุพรรณิ ปิ่นมณี. (2552). *การแปลชั้นสูง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุษณา เพลิงธรรม. (2542). *เรื่องของจัน ดารา*. กรุงเทพฯ: แพรวล้านกิมพ์.

VACANA Journal